

שיעור בפילוסופיה יוונית

או

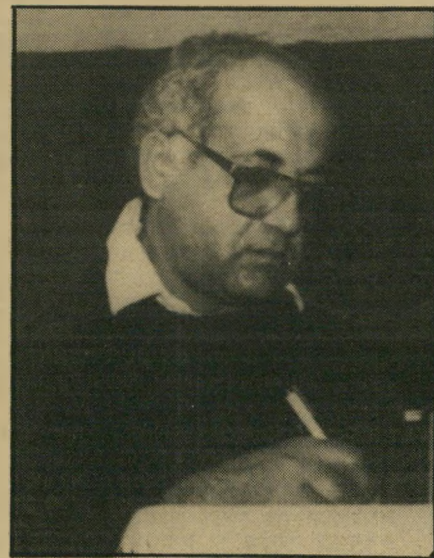
היריחים ביום הזיכרון

לא נולדתי עם המדינה. פשוט, לא. "הזרמן" לי מסיבות שאינן תלויות בי. איחורתי בשנה אחת ונולדתי ב-1949. תיאורטית אני צבר, כחול לבן. שלום לכל הקוראים וחג עצמאות שמח. ברשותכם אפסח על הפרק ההיסטורי. קטונתי מלנסות לטגור חשבון עם היסטוריונים או עם ההיסטוריה.

ככל שהזמן חולף, הרבה דברים קטנים נעלמים במאגר הזיכרון הקולקטיבי, ומטבע הדברים רר אים את היער ולא את העצים. וזה רק טיבעי שכימים כאלה, אנשים שלא "הזרמן" להם להיר וולד לפני קום המדינה יחפשו את זקניהם כרי לשמוע מהם: כיצד קרה הנס?

כל אחד והזקנים שלו, הנה אנחנו שומעים אר תם ברדיו ורואים אותם בטלוויזיה וקוראים אותם בעיתונים. הם מספרים בהתרגשות שטעמה לא פג על הגבורה ועל דבקות במטרה ועל אידי אלים שהיה אז וכבר איננו היום. גם אני מחפש את הזקנים שלי והם מספרים לי על האנטיגיבור, ויפוכו של הגיבור, על זה שכבר ועל זה שבגר זה שנשחט בצהרי היום, ומסתבר שהגיבור האמיתי הוא זה שניתנה לו ההזדמנות לשרוד. על שום גבורתו ושפיותו או משום טיפשותו של האוייב. כאמור, נולדתי ב-1949. סבי, יזכרנו לברכה, עבר עד יומו האחרון בארמתו. ואבי, ייברל לחיים ארוכים, עובד עד היום בבניין. התחיל בחיפה, לפני הרבה שנים, והוא שבנה את קירות האבן שאתם רואים בנווהדשאנן, וברדך העוברת ליד בית-החולים רומשילד ובכרמל. אכן, הוא היה שותף פעיל בייפוי חזות העיר. ולפני הרבה שנים הוא הגיע עד ים-המלח ויעירו כל חברי קיבוץ עיר-גדי שנולדו לפני 30 שנה, כי מאז ראו אור יום הם מכירים אותו ורואים אותו יוצק בטון, בונה קירות, ואפילו פסלים ואנדרטות הקים. במשך 30 שנה עבד בקיבוץ ואת מיטב שנותיו בילה שם, הרחק מהבית ומהמישפחה. ואני, הרבה מהחינוך שלי והטפות-המוסר שלי קיבלתי ממנו באמצעות הדואר. לפני עידן הטלפון.

הבטחתי שלא אסגור חשבון עם איש. אבל עם קיבוץ עיר-גדי יש לי חשבון ארוך. ומישהו יצטרך

סלמאן נאטור: מחפש את הזקנים

לסגור אותו, כי אבי יצא משם אחרי 30 שנה, פגוע גם בליבו וגם בנשמתו.

המנהל רק החליף תאריכים. ומסבא למדתי איך לאהוב ומה לשנוא

נחזור ליוס-העצמאות. כנראה שבחיי של כל אדם ישנו רגע או אירוע או אולי מיספס המסמש נקודת-מפנה. יש רגעים

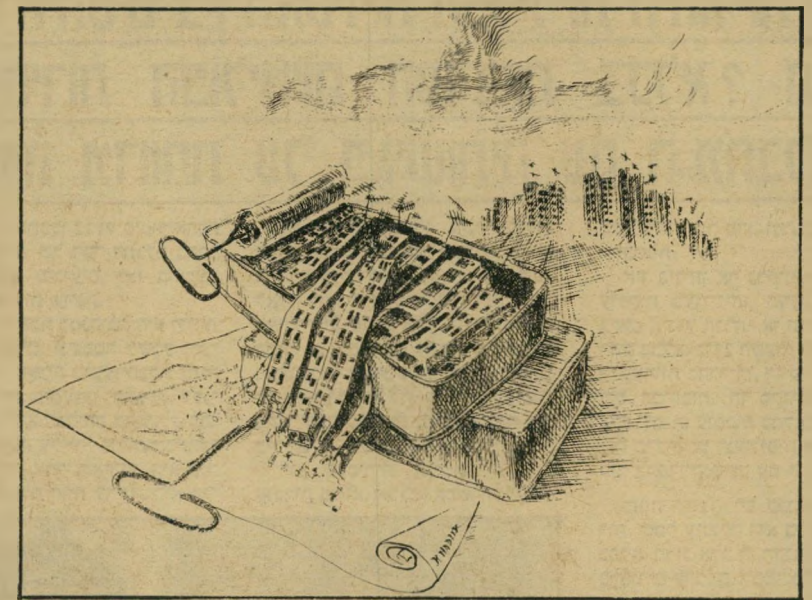
שהם נקודת-המפנה מן השקר אל האמת, או להיר פך. או מן התמימות אל הפיכתות ולהיפך. או מן הרע אל הטוב, ולהיפך.

בכל שנה, יוס-העצמאות היה בשבילנו, הילי דים, שבוע של קיף, כי כל בית-הספר היה עסוק בהכנות לחגיגה השנתית, לא למדנו, קיימנו חזרות על תרגילי-ההתעמלות, וריקלמנו שירים. בכל כיתה התארגנה להקה לזימרה ולמחול והי מנהל היה עסוק בהכנת הנאום החגיגי, שהיה

אדרבה, אימרו לי אתם, בני דורי, אנשים שכ מוני לא "הזרמן" להם להיוולד לפני קום המדינה, האם נגזר עלינו לחיות לעד בצילה של טראגדיה? הרי אנחנו איננו אשמים, ולמי מאתנו יש כוח לשמוע כל בוקר על אנשים שהחמיצו את ההזדמנות לחיות, או שנשללה מהם הזכות לחלום או לצעוד לקראת העתיד. הרי על שאלה של חיים ומוות, לא של יהודים וערבים, אני מדבר. המדובר בבני-אדם. קודם כל וראשית לכל, בבני-אדם.

על דיר יאסין למדתי בראשונה ב-1967, ביי רושלים, כאשר התחלתי ללמוד פילוסופיה באור ניבסיטה העברית. כמובן, לא במסגרת שיעור על הפילוסופיה היוונית או מישנתו של אפלטון, אלא בהפגנה הראשונה שבה השתתפתי בחיי. הפגנה בחברת סטודנטים ערבים ויהודים כנגד הכיבוש שהיה אז בראשית ררכו, וכנגד האכסי טאזה הכללית שסחפה את הכל בעיקבות המיל-חמה. על הוועה שמעתי דווקא מפי סטודנט יהודי, ואו שאלתי את עצמי: האם רק דיר יאסין? פניתי אל הסיפריה הלאומית, אל ההיסטוריה הכתובה. רכשתי ידע, אבל לא השתכנעתי. ולי אחר 14 שנים התחלתי במסע הקשה ביותר והעצוב מכל.

במאי 1981 יצאתי אל הכפרים לחפש זקנים

וברט נדלר: בתי-דירות

סיספרו לי את מה שקרה להם. ביקשתי רק חוויות אישיות, לא היסטוריה, לא נאומים, ולא סיסמות או דברים מנוסחים, פשוט חוויות אישיות. היו אלה סיפורים על כפרים שנהרסו ב-1948 (480 כפרים) ועל אנשים שנהרגו (אלפים) ועל אלה שנעקרו ממולדתם (600 אלף). הגעתי רק ל-16 כפרים. וכל חודש פירסמתי סיפור בירחון הספרותי אלנדיד תחת הכותרת, "ולא שכחנו". שנה וחצי נמשך המסע שבו גיליתי כי בכל כפר נהרגו אנשים, ובערים כמו לוד ורמלה אף נהרגו עשרות ומאות.

אני קראתי לזה "פוגרומים", כי דם לא נמדר בליטרים כמו בנוזן, ובני-אדם הם לא מיספרים. הרג הוא הרג. ודם הוא דם ולא כל נזול אחר. רבותי, בני דורי, עוד לפני 40 שנה היו מפי קדים ומנהיגים שנתנו פקודות להרוג בדם קר, להרוס בתים וכפרים שלמים ולמחוק אותם מעל פני השטח ומן המפה. מילים כאלה שמענו באחרונה מפי שרים וא נשים מפורסמים. וכאשר ראש-משלה מזהיר על קיברה הרענן של נערה שנהרגה בנסיבות טרא-גיות, אך באשמת אלה המבוגרים שהוליכו אותה אל המוות, כאשר ראש-משלה כזה מזהיר, שכל יהודי מעורר אצל הערבים, אינסטינקטיבית, צימאון לרצח וצימאון לדמים, חייבים הדברים להפחיד גם אתכם ולא רק אותי.

חופש בזכות רופא-השיניים. ומה שנותר יישאר להיסטוריונים

מה קרה לסיפורים שלי? באפריל 1982 פירסמתי את הסיפור האחרון. גיבורם של כל הסיפורים הוא זקן קמוט-פנים, המבקש להעביר מטר אחר כרוז: "עשו כל שבי כולתכם כדי שלא יקרה שוב מה שקרה אז. אל תתנו להיסטוריה לחזור על עצמה!" אני חשבתי שהצלחתי להעביר את המסר. ולכן החלטתי: זהו זה! מספיקו מה שנותר יישאר להיסטוריונים! לא חיפשתי אשמים, גם לא מינתי את

עצמי לשופט מטעם ההיסטוריה, ולא לחוקר. לא עברו חודשים, וההיסטוריה חזרה על עצמה ביוני 1982, הפעם בלבנון. עוד פוגרומים ועוד הרס, והרג ילדים ונשים, ועקירות ומחנות פליטים ורס שנשפך כמים או כנזול אחר. מה קורה היום בגדה המערבית וברצועת-עזה? היש מי שמאמין כי זהו האמצעי הכרוק והיעיל ביותר שלו להבטיח את עצמאותו? כך חשבו אז, וכך חושבים כנראה גם היום האנשים המסרבים ללמוד מן ההיסטוריה!

בסיפורי מופיעים דברים שעליהם לא ידעתם דבר, בני דורי. לא ידעתם ולא שמעתם. דברים שלא התפרסמו בעיתון היומי שאתם קוראים, גם לא בסיפרי ההיסטוריה ששיננתם בבית-הספר. בסוף 1982 קיבצתי את הסיפורים בספר והוצאתי אותם לאור. לא ביקשתי את תגובת "דובר צה"ל" או את זו של הממונה על ההיסטוריה הלאומית. פשוט פירסמתי דברים כמו ששמעתי ורשמתי אותם מפי זקנים שחיו באותם הימים. גם אחרי שש שנים לא הגיעה כל תגובה שתכחיש או תאשר.

באותם ימים, הוציא הליכוד שבועון בעריכת רוני מילוא. שם כתבו על ספרי כמה מיספטים תחת הכותרת: "ספר נגד המדינה". אותם ימים הייתי במעצרי-בית במשך שישה חודשים. בכל פעם שרציתי להגיע לרופא-השיניים שלי בחיפה, הייתי צריך לפנות למיטרה כדי לקבל אישור-יציאה מהבית.

נתמול מולי והצלחתי להגיע לידי הסכם ג'נטלמני עם השיניים שלי, שיתנו לי התראה, שלושה או ארבעה ימים קודם שיתחילו להכאיב. כך הייתי מספיק לבקש את האישור מהמיטרה ולהגיע לרופא-השיניים בזמן!

איתן קלינסקי

אחרי ארבעים שנה

לפני ארבעים שנה סרנו עם מורינו בשעורי ספרות בעקבות חיים נחמן ביאליק אל בית המדרש הישן והנושן לראות את המעין ממנו שאבו אחינו המומתים עז ותעצומות נפש לסבל חיי סחי ומאס בלי קץ

בלי גבול ובלי אחרית.

אחרי ארבעים שנה אחרי שתמו שעורי הספרות והתנ"ך סרים תלמידי חגורי אלות אל המסגד הישן והנושן לסתם את המעין ממנו שואבים "ילדי הכבוש ילדי האין תקוה ילדי עירות במצור"

עז ותעצומות נפש לסבל חיי סחי ומאס בלי קץ בלי גבול ובלי אחרית.

אחרי ארבעים שנה בואו נפתח יחד את כל הדלתות שקודחי אש ומאזרי זיקות סגרו על דרכינו בואו נרשיף עוד הלילה את כל הרקיעים ונוליף את נבטינו הרבים בלשון למודים ליום חדש מנה באור חדש על כל בתי המדרשים על כל המסגדים ועל כל הפנסיות, טרם נלך כלנו עניים וכואבים באור האש ובזיקות הבערה, טרם גחלי מחתות בוצף ילחנו את פסת הדישא האחרונה.

קרית שמונה * יזהר סמינסקי, זה לא טרור — זה עם, דבר, 30.11.87